

Mitä tutkittiin

Tutkimuksessa tarkasteltiin tilastollisten faktojen avulla kaupungistumisen yhteyksiä alueellisen tasapainon kehitykseen Suomessa. Käsitteen moniulotteisuudesta johtuen alueellista tasapainoa lähestyttiin eri näkökohtia silmällä pitäen.

Kaksi näkökulmaa aluekehityksen tarkasteluun

- *Aluelähtöisessä* tarkastelussa katsotaan esimerkiksi eri alueilla tapahtuvien väestön tai tuotannon muutosten avulla, onko aluekehitys keskittävää vai hajauttavaa: mitkä alueet kasvavat ja mitkä supistuvat?
 - *Ihmislähtöisessä* tarkastelussa tarkastellaan, miten ihmisten elinolot, tulotaso yms. kehittyvät eri alueilla: loittonevatko vai lähenevätkö alue-erot? Taustalla on ajatus siitä, että alueet ja niiden kehitys itsessään ei ole niin merkityksellistä kuin ihmisten hyvinvointi eri alueilla.
- Kumpikin tapa kertoo hyödyllisiä piirteitä aluekehityksestä. Tutkimukset monista maista osoittavat, että kaupungistumisen seurauksena pitkällä aikavälillä on tapahtunut keskittymistä, mutta samalla tuloerot alueiden välillä ovat konvergoineet eli supistuneet.

Mitä on alueellinen tasapaino?

Aluelähtöisesti katsottuna alueellinen tasapaino kytkeytyy toimintojen maantieteelliseen kehitykseen. Näin ymmärretty alueellinen tasapaino on muuttunut voimakkaasti, jopa järkkynyt pitkään jatkuneen ja edelleen vahvistuvan kaupungistumistrendin tuloksena.

Ihmislähtöisesti ajatellen alueellinen tasapaino vallitsee, kun kukaan ei voi parantaa hyvinvointiaan muuttamalla toisaalle. Jos ihmiset asuvat siellä, missä heidän on paras olla, ihmisten sijoittuminen kuvaa likimääräisesti alueellista tasapainoa. Esimerkiksi työpaikkojen puutetta voivat korvata halvempi asuminen ja liikkuminen tai muuten mukava elinympäristö ja tutut ihmiset. Erilaiset sopeutumisprosessit kuten muuttoliike ja yritysten investointikäyttäytyminen pitävät huolta alueellisen tasapainon säilymisestä talouden kohdatessa muutoksia. Jos näissä prosesseissa on jäykkyyksiä, tasapainoon pääsy voi hidastua tai estyä. Esimerkiksi muuttamisen tiellä on paljon esteitä, jonka seurauksena voi vallita sellaisia alueellisia eroja tulotason, työttömyyden ja hyvinvoinnin kohdalla, joita ei haluta.

2000-luvun aluekehityksen tarkastelua

Oheinen taulukko kertoo sekä alue- että ihmislähtöisesti 2000-luvun kehityksestä eri tyyppisissä seutukunnissa Suomessa. Kaupungistumisen myötä toteutuva keskittyminen on jatkunut vahvana, mikä kertoo Suomen elävän yhä vahvemmin kaupunkiseutujensa kautta. Kehityksen käänköpuolena on toisaalla toteutuva väestön väheneminen ja jopa laajojen alueiden autioituminen.

Monien seutujen näivettyminen ja autioituminen voidaan nähdä ongelmana itsessään, ei vain jakaumaongelmana:

- Suomalaiset haluavat taloudellisen toimeliaisuuden säilyvän maan kaikissa osissa - maantieteellinen moninaisuus on julkishyödyke.
- Ihmiset haluavat valinnan mahdollisuuksia asuinpaikkansa suhteen – maantieteellinen moninaisuus on yksityishyödyke.

Minkälaisia elintasoeroja alueiden välillä on? Asukasta kohden laskettu bkt on lähes kaksi kertaa suurempi Helsingin metropoliseudulla maaseutualueisiin verraten. Ero on merkittävä, mutta kansainvälisessä vertailussa ei vielä suuri. Alueellisen tasapainon kannalta positiivista on, että erot bkt/asukas-mittarilla näyttäisivät supistuneen 2000-luvulla.

Bruttokansantuote asukasta kohden kertoo alueen suorituskyvystä ja samalla sen vauraudesta ja hyvinvoinnista. Käytävissä olevilla tuloilla mitatut alue-erot ovat bkt-eroja selvästi pienempiä. Eroja on kuitenkin edelleen erityisesti metropolialueen ja muiden alueryhmien välillä.

Kalliimpi asuminen tasoittaa eroja alueiden välillä. Asuntojen hinnat ovat metropolialueella selvästi muuta maata korkeampia. Ero maaseutumaisiin seutuihin on yli kolminkertainen ja monipuolisiin korkeakoulupaikkakuntiinkin lähes kaksinkertainen. 2010-luvulla erot vanhojen asuntojen hinnoissa ovat edelleen kasvaneet eri tyyppisillä alueilla. Reaalisesti asuntojen hinnat ovat jopa pudonneet suurten kaupunkiseutujen ulkopuolella, erityisesti maaseudulla.

Tervo, H (2019) Kaupungistuminen kiihtyy – säilyykö alueellinen tasapaino? Kansantaloudellinen aikakauskirja 115, 2 (tulossa).

Aluekehitys 2000-luvulla seuturyhmittäin

Seutukuntatyyppi (suluissa seutukuntien lukumäärä)	Väestö		Bkt/asukas (Suomi = 100)		Vanhojen asuntojen nelöhinnat	
	Väestömäärä 2017 (tuhansia)	Muutos 2001–2017 (prosenttia)	2016	Muutos 2001–2016 (prosenttia)	2017 (euroa)	Muutos 2010–2017 (nimellisesti)
A Laaja metropolialue (4)	1 727	+18 %	129	-4 %	3224 €	+15 %
B Monipuoliset korkeakoulupaikkakunnat (10)	1 986	+12 %	92	+11 %	1837 €	+9 %
C Maakuntaveturit (8)	578	-2 %	90	+2 %	1401 €	+2 %
D-E Kakkos- ja pikkukaupungit (14)	583	-7 %	82	-12 %	1137 €	+1 %
M1 Taajaan asuttu seutu (14)	315	-11 %	71	+16 %	1028 €	-0 %
M2 Maaseutumainen seutu (19)	319	-13 %	70	+16 %	957 €	-2 %
Suomi	5 508	+6 %	100	+/-0 %	2268 €	+14 %

Tilastolähde: Tilastokeskuksen StatFin-tilastotietokanta.
Tiedot on aggregoitu joko seutukunta- tai kuntatasoisista luvuista taulukon kuuteen seutukuntaryhmään. Alueluokituksena on mukailleen käytetty MD:n seutukuntapohjaista jaottelua, jossa kaupunkiseutukunnat on luokiteltu neijään ryhmään ja maaseudun seutukunnat kahteen.

Yhteenveto: johtaako urbanisaatiokehitys alueelliseen epätasapainoon?

Maantieteellinen tasapaino muuttuu jyrkästi kaupungistumisen myötä. Se, että monet alueet menettävät elinvoimaansa, on ongelma maantieteellisen moninaisuuden kannalta.

Alueellinen tasa-arvo ei kuitenkaan heikkene kaupungistuvassa Suomessa:

- Urbanisoitumiskehitys ei ole johtanut suuriin tulotaso- tai hyvinvointieroihin alueiden välillä.
- Eri tyyppisillä alueilla bkt/capita-erot ovat suurehkot, mutta ne ovat tasoittuneet. Kotitalouksien käytävissä olevat tuloerot alueryhmien välillä eivät ole suuret.
- Alue-erot supistuvat edelleen, jos asumiskustannuserot otetaan huomioon.

Asuntomarkkinoilta seuraavat liikkuvuuden esteet saattavat kuitenkin horjuttaa tasapainoa aiheuttaen yhteiskunnallisia hyvinvointitappiota ja eroja hyvinvoinnissa alueiden välillä.